

Museumdirecteur

Jan van Laarhoven:

‘Gevolg versnippering is verdeeld gezicht’

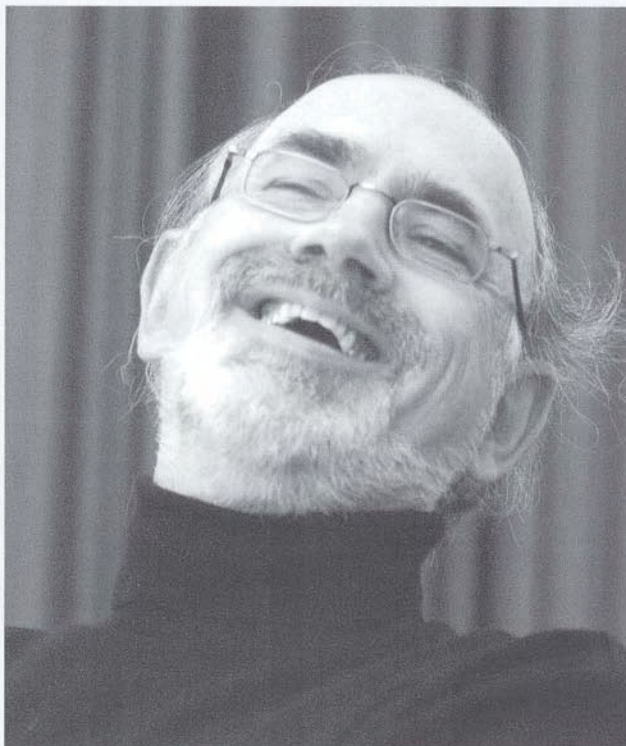

Foto: Albert Schreurs

Bij zijn komst als directeur van het Noordbrabants Museum tekende Jan van Laarhoven voor een nieuwe stijl van leidinggeven.

Organisatorisch sprak hij zich uit voor integratie van de secties kunst en historie.

Ook wil hij de toeristenstroom kanaliseren, richting Verwersstraat. Voeg daarbij ook nog eens het pleidooi van Theo Hoogbergen voor samenvoeging van Museum Het Kruithuis met het Noordbrabants Museum.

Redenen te over voor een gesprek.

Jan van Laarhoven (51) na zijn studie kunst en archeologie in Nijmegen in vogelvlucht: conservator Noordbrabants Museum (1973-1979), directeur Gemeentemuseum Helmond (1979-1986), directeur Instituut Posterheide (kunsteducatie; 1986-1988), directeur Bijbels Openluchtmuseum (1988-2001). Genoeg functies om een stijl van leidinggeven te ontwikkelen. Nieuw voor het Noordbrabants Museum wil zeggen: anders dan zijn voorgangster, Margriet van Boven? Voorzichtigheid dwingt de kordaatheid die hem wordt toegeschreven even naar het tweede plan: ‘Misschien iets anders’. Met wat veel nadruk op *iets*. Maar zijn credo steekt hij niet onder stoelen of banken. ‘Mijn beleid is gericht op participatie van het hele team. Ik ga er van uit dat het museum van alle mensen in de organisatie is. Mijn medewerkers moeten het gevoel krijgen dat het zo is.’ De nieuwe directeur van het Noordbrabants Museum vindt het moeilijk te zeggen in hoeverre zijn opvatting anders is dan die van zijn voorgangster. Maar hij kent Margriet van Boven uit zijn eerste periode bij het Noordbrabants Museum en kan dus oordelen. ‘Margriet van Boven stond er meer boven, maar je moet niet vergeten daarbij de omstandigheden in aanmerking te nemen. Niet alleen was de tijd anders, maar ook het verschil in leeftijd tussen Margriet en haar medewerkers en tussen de medewerkers en mij.’

Aan de andere kant: ‘We hebben ook dingen gemeen. We zijn allebei vechtjassen. We schuwen zelfs het straatgevecht niet als het nodig is’. En in één adem: ‘Het is nodig om te vechten, want als museum zit je altijd in een soort underdogpositie. Musea zijn instellingen waarvan iedereen vindt dat ze er bij horen, maar als het zo- en zoveel moet kosten is de liefde vaak over. Dat geldt overigens niet alleen voor Den Bosch. Alle musea moeten hard knokken om hun eigen existentie te bevechten. Om er alle middelen voor te krijgen die nodig zijn. Straatvechten moet je natuurlijk niet al te letterlijk verstaan. Maar het betekent voor mij wel dat je, als het belang van het museum echt in het geding is, niet moet schuwen de publiciteit op te zoeken, naar buiten te treden, krachten te mobiliseren.’

Vraag

Bij zijn aantreden, per 1 november 2000, viel Jan van Laarhoven met zijn neus in de boter. De *De Gruyter-ten-toonstelling* was bezig alle records te breken. 70.000

Gouvernement – later Noordbrabants Museum –, met belangstellende Bosschenaren ca. 1890 (Foto: Stadsarchief)

bezoekers, van wie meer dan dertig procent voor het eerst van hun leven in een museum kwamen. Meer dan ooit was de directeur ervan overtuigd dat je er als museum op moet letten wat het publiek wil. 'Vroeger wist het museum wat goed was voor het publiek. Wij vertelden de mensen wat wij dachten dat ze moesten weten. De huidige opvatting betekent echter niet dat we voortaan louter doen wat het publiek wil. Wat we wel doen is veel publieksonderzoek, proberen daar conclusies uit te trekken, en dát te bieden wat de mensen interesseert.' In dit verband noemt Jan van Laarhoven *De Wereld van Jeroen Bosch* van vorig jaar als voorbeeld. 'Daarmee zijn we tegemoetgekomen aan de vraag die in Den Bosch leefde.' Het voorbeeld geeft tegelijk aanleiding om te relativiseren. 'Als je het percentage Bosschenaren ziet dat zo'n tentoonstelling bezoekt, dan is dat laag. En dan moet je vaststellen: men roept vaak dat er iets moet gebeuren, maar dat wil nog niet zeggen dat men vervolgens ook komt.'

Trouwens: van wie komt de vraag? Was 't het stadsbestuur dat om Jeroen Bosch riep of, het andere uiterste, de man in de straat? Jan van Laarhoven: 'Toen ik kwam was de roep om Jeroen Bosch overal. Waar die begonnen is weet ik niet, maar ik constateerde dat er blijkbaar vraag naar was. Dat heb ik direct opgepakt'. Maar dat neemt niet weg dat, de algemene vraag ten spijt, de Bosschenaar het heeft laten afweten. Jan van Laarhoven zucht herkenbaar: 'Ja, ik stel ook wel eens vragen bij het historisch

bewustzijn van de Brabander. Je ziet vaak dat er heel veel belangstelling is voor historie, maar als we iets hebben dat daarop lijkt aan te sluiten, komen ze niet.'

Thematiek

Was *Van Passie tot Pasen*, de huidige tentoonstelling met voorstellingen van het lijden van Christus, ook een publieksvraag? 'Nee, maar we hebben wel de overtuiging dat het, ook in de tijd, heel herkenbaar is voor de mensen.' De eerlijkheid gebiedt echter te zeggen dat de *Lijdensvoorstellingen in de Nederlanden 1450-1900* een toevalstreffer was. Omdat er door het uitblijven van subsidie voor een expositie over de vier jaargetijden een gat in het tentoonstellingsprogramma viel, moest op korte termijn iets anders worden gezocht. 'Met de lijdenstijd op de kerkelijke kalender lag het thema enigszins voor de hand. We hadden echter geen tijd om 'uit te zoeken of dit de vraag was. Wel dachten we dat dit thema goed zou liggen bij het publiek. Het blijkt dat er hernieuwde belangstelling is voor dit soort thematiek. We hebben in ieder geval kunnen constateren dat er heel geïnteresseerd op gereageerd is', waarbij echter in aanmerking moet worden genomen dat het op het moment van het interview nog Aswoensdag moest worden.

De eerste reactie verklaart Jan van Laarhoven overigens ook door de omstandigheid dat het museumpubliek een '40+ publiek' is. Al is dat laatste niet echt iets waar de directeur van het Noordbrabants Museum wakker van

ligt. 'Het is nu eenmaal zo dat bepaalde dingen pas op een bepaalde leeftijd iemands interesse krijgen. Je krijgt het publiek dat bij je past. Disco's klagen toch ook niet dat ze alleen maar publiek krijgen dat onder de veertig ligt?' Dat wil niet zeggen dat er geen 'jongerenbeleid' komt, 'maar we kunnen niet alles. Ons budget is, in vergelijking met andere provinciale musea, niet groot. Zelfs krap te noemen. Maar via het onderwijs, instituties waar jongeren zitten, willen we wel wat gaan doen. Er is vanuit scholen in ieder geval vraag naar.'

Context

Een andere doelgroep vormen de toeristen. Jan van Laarhoven zou het graag zo zien dat toeristen naast de Sint-Jan en de Binnendieze ook het Noordbrabants Museum als vanzelfsprekend beschouwen. Daarvoor is aanpassing van het museum nodig. Maar met de grote verbouwing/uitbreiding richting Waterstraat in het vooruitzicht zijn investeringen nu niet te verantwoorden. Maar dat doet niet af aan de ideeën die er zijn. Zoals een afdeling, gewijd aan de tijd van Jeroen Bosch. Daarbij moeten we niet alleen denken aan gebruiksvoorwerpen en andere archeologische vondsten uit die tijd, zoals die ook in de *Wereld van Bosch* waren te zien, maar ook schilderijen. 'We hebben een aantal schilderijen uit de tijd van Jeroen Bosch, waaronder een aantal zeer vroege, geschilderd in de tijd dat Jeroen Bosch nog leefde. Die vormen óók de context van Jeroen Bosch. En om die context is het ons te doen. Eigenlijk is Den Bosch de beste context van Jeroen Bosch. Jeroen Bosch heeft invloed gehad op Den Bosch. Dat kunnen wij hier ook laten zien.'

Uitbreiding van de beschikbare ruimte is voorts nodig voor de integratie van de twee poten, die het Noordbrabants Museum schragen, enerzijds de historische collectie, anderzijds de schilderkunst. Jan van Laarhoven over de toekomst: 'We willen de geschiedenis de rode draad laten zijn met een niet te sterke grens met de schilderkunst'.

Ook de afdeling moderne kunst wacht op de uitbreiding van het museum, al hoeft daar ook niet alles op te wachten. 'Om te beginnen willen wij ons vooral richten op jonge veelbelovende kunstenaars uit Brabant. We hebben dan wel geen ruimte voor grote exposities, maar wel een galerij waar ze kortere tijd kunnen exposeren. We zien het als onze verantwoordelijkheid jonge kunstenaars gelegenheid te geven iets te laten zien van hun werk.' Helaas weet Jan van Laarhoven het aankoopbudget te beperkt, en dat niet alleen voor moderne kunst. Het beleid van het Noordbrabants Museum: 'We richten ons op wat duurdere aankopen die onmiddellijk van belang zijn voor exposities'. Geen aankopen dus die in het depot terecht komen? 'Het hangt er vanaf wat het is. Om een voorbeeld te noemen: we hebben een mooie collectie

topografische tekeningen. Als zich iets aandient waarmee we die collectie verder kunnen uitbreiden, zullen wij dat zeker doen.' Andere voorbeelden: 'Vorig jaar hebben we twee kandelaars uit Bergen op Zoom kunnen kopen. Topkwaliteit, in Breda gemaakt. Thans (januari) zijn we bezig met een beeld uit de late Middeleeuwen uit een Brabants atelier. Van superbe kwaliteit, waarschijnlijk in Den Bosch gesneden. Werkelijk het meest middeleeuwse beeld van Den Bosch dat we kennen.'

Versnippering

Tenslotte het heetste hangijzer op de kunstagenda van 's-Hertogenbosch: Museum Het Kruithuis. Het zou volgens Theo Hoogbergen – zie vorige aflevering van *Bosche Bladen* – het beste op zijn plaats zijn in de Waterstraat waar het Noordbrabants Museum zijn vleugels mag uitslaan zodra - nou ja, 'dra' - de zaak zowel politiek als financieel rond is. Tegen versnippering als Van Laarhoven is, is een ondertoon van spijt onontkoombaar als hij zegt: 'Ik heb begrepen dat het een gelopen race is. Die heeft zich afgespeeld voor mijn komst hier'. Maar toch: 'Ik zou wel voordelen hebben gezien. Het zou ook een ontwikkeling zijn zoals elders op tal van plaatsen is gebeurd, de krachten gebundeld. Afgezien van besparing op de overhead, enz. is het voordeel dat je verschillende soorten publiek in je museum krijgt, waarbij het een in het voordeel werkt van het ander.' Hoewel Jan van Laarhoven nuchter genoeg is om te bedenken dat het 'op een gegeven moment steeds moeilijker is om op zo'n beslissing terug te komen', maakt hij van zijn hart geen moordkuil: 'Ik denk dat Den Bosch een heel sterk museum gehad zou hebben.'

Tegen deze achtergrond is eens te meer 'een punt waar ik me zorg over maak de versnippering, met elk een gering bezoekersrendement'. Ook weer een credo van Jan van Laarhoven: 'Allemaal samen, anders is het moeilijk een vuist te maken. Je moet alle deskundigheid op het gebied van marketing, publiciteit, financiën bundelen om te kunnen concurreren tegen de meubelboulevards en evenementen, die onze grootste concurrenten zijn. Om die concurrentiestrijd aan te kunnen heb je goede strategieën en goede mensen nodig. Zoiets is alleen na concentratie te verwezenlijken.'

Bij versnippering doelt de directeur van het Noordbrabants Museum niet zo zeer op recente aanwinsten als het Bossche prentenkabinet in de Verwersstraat of het Oeteldonks Museum op de Zusters van Orthenpoort – 'dat is particulier initiatief' –, maar wel op zoiets als het Jeroen Boschcentrum waartoe initiatieven worden ontwikkeld. 'Dat kun je natuurlijk ook niet tegenhouden als particulieren het doen, maar dan zeg ik: dan moeten ze ook de financiële risico's nemen. Laat de overheid zich concentreren op het grote doel. Teveel leidt tot versnippering van krachten. Met het gevaar van een verdeeld gezicht.'